

Skjøtselsplan for enkelte lokaliteter

i

Romsdalen landskapsvernområde

Innhold:

Innhold.....	2
1 Innleiing	3
2 Kort om området	3
3 Bevaringsmål og skjøtsel	4
3.1 Overordna mål.....	4
3.2 Samla vurdering av tilstanden for verneverdiane.....	4
3.3 Trugsmål mot verneverdiane.....	4
3.4 Retningslinjer og tiltak for hele området.....	5
3.5 Beskriving av delområde.....	5
4 Oppfølging av verneområdet.....	15
4.1 Oppfølging av skjøtselstiltak og bevaringsmål	15
4.2 Revidering av skjøtelsesplan.....	15
5 Litteratur.....	15
6 Vedlegg	15

1 Innleiing

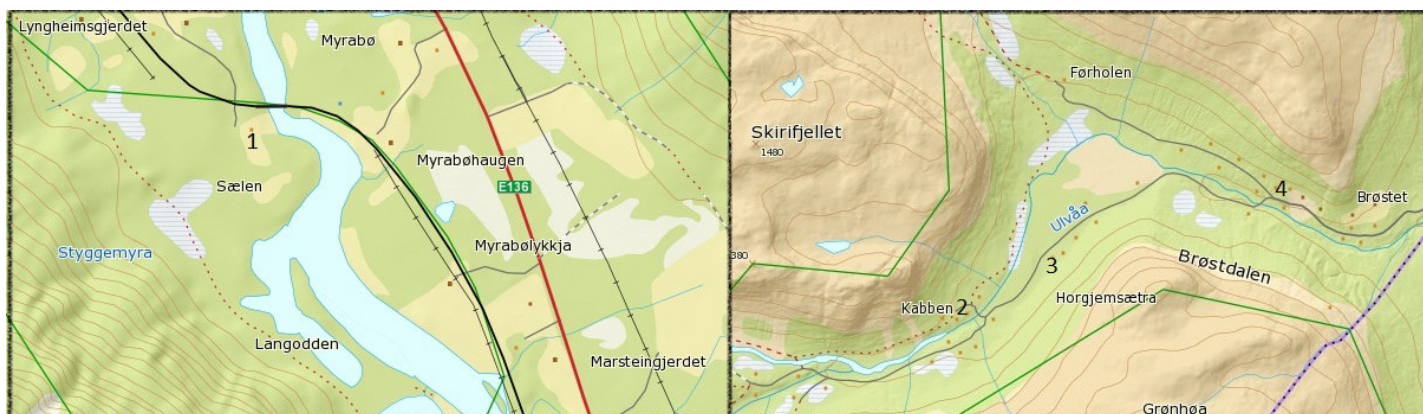
Målet med skjøtelsplanen er å fastsette bevaringsmål og skjøtelsiltak for å ta vare på viktige biologiske område i Romsdalen landskapsvernområde. I tillegg er det eit mål å ta vare på viktige element i kulturlandskapet knytt til setergrendene i landskapsvernområdet. Skjøtelsen må byggje på eit samarbeid med grunneigar og bruksrettshavarar i Romsdalen landskapsvernområde.

Etter oppmåling av vernegrensene i Reinheimen har lokaliteten Sjugurdgarden havna utanfor vernegrensa. Sidan lokaliteten er kartlagt blir det likevel føreslege skjøtelsiltak, men det blir opp til Fylkesmannen i Møre og Romsdal å følgje opp denne.

Første utgåve av planen vart utarbeidd av Kontaktutvalget for Reinheimen v/Trond Stensby, og sendt over til kommunen som har forvaltningsmyndigheit for tilpassing og endeleg vedtak.

2 Kort om området

Romsdalen landskapsvernområde vart verna etter lov om naturvern ved kgl. res. 24. november 2006, som ein del av verneplanen for Reinheimen. I Naturbasen har det fått ID'en VV00002447. Landskapsvernområdet er 1356 km² i totalareal og omfattar tre hovudområde, Brøstdalen, Vermedalen (sone B) og Romsdalen (sone A). Denne skjøtelsplanen tek for seg tre spesielle område i Brøstdalen og eitt i dalbotnen i Romsdalen. Disse er plukka ut ved ein gjennomgang av naturbasen der særleg faktorane høg verdi og behov for skjøtsel vart vektlagde. Kartet under viser plasseringa av desse i landskapsvernområdet.

Figur 1. Skjøtelsplana omhandlar desse lokalitetane: 1 Nordre Selen, 2 Kabben, 3 Holsetra og 4 Sjugurdgarden

Bortsett frå områda rundt Vermevatnet, som høyrer til statens høg fjell, er areala i Romsdalen lvo i privat eige.

Det blir drive variert landbruksverksemd innanfor store delar av verneområdet. To aktive gardsbruk ligg innanfor verneområdet på Skiri og Flatmark i Romsdalen, og øvrig dyrkamark blir drive av gardsbruk som ligg utanfor grensene for landskapsvernområdet. Det er beitedyr av storfe og sau særleg i fjelldalane men også i dalbotnen. Det blir drive ekstensiv skogbruk i landskapsvernområdet, der uttaket stort sett er til eige bruk. Somme stader er det dessutan gjort ei tilleggsnæring av gardsturisme i ulikt omfang.

Tidlegare var det seterdrift i både Brøstdalen og i Vermedalen, og eit stort antal setrer vitnar i dag om dette. Per i dag er kun ei av setrene framleis i aktiv drift, og denne ligg på Kabben i Brøstdalen.

I Romsdalen landskapsvernområde er det viktige friluftssinteresser knytt til jakt, fiske, fotturar, skiturar, sykling og padling. Det naturskjønne området er attraktivt og lett

tilgjengeleg for slike aktivitetar. Utsetting av trimpostar skjer også frå tid til annan. Brukarane har til større delen lokal eller regional tilhøyrgheit, men også eit monaleg innslag av tilreisande frå andre delar av landet og utlandet. Området er ein innfallspørt til Ålesund og Sunnmøre Turistforening sitt rutenett. Vinterstid blir det preparert skiløype i tråd med retningsliner i Forvaltingsplan for Reinheimen. Det er uvanleg at eit landskapsvernområde inkluderer fast bosetting og hovudfartsårer som det gjer i Romsdalen.

Den tradisjonelt gode lakseelva Rauma elv renn gjennom Romsdalen lvo, men spreinga av Gyrodactylus salaris i vassdraga i kommunen har ført til at aktiviteten rundt laksefisket er sterkt redusert.

I Romsdalen landskapsvernområde finn ein den største konsentrasjonen av hytter (fritidshus) innanfor verneområda i Reinheimen. Dette er ei blanding av setrer og hytter av ulik årgang og utforming.

3 Bevaringsmål og skjøtsel

3.1 Overordna mål

Av verneforskrifta for Romsdalen landskapsvernområde går det fram at føremålet med vernet er å:

- *ta vare på eit særprega og vakkert naturlandskap med det biologiske mangfaldet som pregar landskapet*
- *ta vare på innslag av kulturlandskap der seterhus, setervollar og kulturminne etter fangst og beitebruk utgjer ein vesentleg del av landskapet sin eigenart*
- *ta vare på eit samanhengande naturområde varierende frå høgfjellet med leveområda til villreinen i Ottadalen nord til dalbotnen med Rauma elv*
- *ta vare på geologiske førekomstar og landskapsformer, der dei bratte fjellsidene mot Romsdalen utgjer eit særprega landskapselement i området.*

Ålmenta skal ha tilgang til naturoppleving gjennom utøving av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

Kontaktutvalet for Reinheimen har 13.12.10 behandla bevaringsmål for Romsdalen landskapsvernområde. Bevaringsmåla er i brev dagsett 14.12.10, jf brev 19.01.11 sendt til Direktoratet for naturforvaltning for fagleg godkjenning.

3.2 Samla vurdering av tilstanden for verneverdiane

På dei fire lokalitetane finn ein verdifulle naturbeitemarker og slåttemarker, verdi A Svært viktig (3 lokalitetar) og verdi B Viktig (1 lokalitet). Lokalitetane har fleire raudlista naturtypar og raudlisteartar. Den tradisjonelle bruken har opphøyrd eller er redusert. Dette gjev at områda er under trugsmål av attgroing, og dermed fare for redusert verdi.

3.3 Trugsmål mot verneverdiane

Det viktigaste trugsmålet mot verneverdiane i jordbruket sitt kulturlandskap er endra driftsform i jordbruket som fører til gjengroing. Landskapet har dei siste 50 åra og meir gradvis endra karakter frå eit ope sæterlandskap med slått, beite og uttak vyrke til ved. Denne prosessen pågår enno. Ein føresetnad for å halde i hevd jordbruket sitt kulturlandskap er at det finst økonomi til å drive eit aktivt jordbruk i området. Eit anna trugsmål mot enkelte naturtypar som slåttemark og naturbeitemark er bruk av kunstgjødsel og sprøytemiddel. Tekniske inngrep er eit tredje trugsmål. Dette let seg til ein viss grad styre av verneforskrifta, men ein er i tillegg avhengig av eit samarbeid med grunneigar og bruksrettshavarar.

3.4 Retningslinjer og tiltak for hele området

Følgjande retningslinjer skal leggjast til grunn ved gjennomføring av skjøtsel:

1. Skjøtselstiltak skal gjennomførast i samarbeid med og etter avtale med grunneigar og rettshavar på den aktuelle lokaliteten.
2. Skjøtselen skal basere seg på samordning av økonomiske tilskottsordningar som:
 - a. Bestillingsdialogen med SNO
 - b. SMIL
 - c. Regionalt miljøprogram (RMP) i landbruket.
 - d. Evt. andre ordningar.
3. På lokalitetar der det blir utført biologisk skjøtsel skal det ikkje nyttast kunstgjødning, sprøytemiddel eller gjevast tilleggsfôr til beitedyr.
4. Alle skjøtselstiltak skal dokumenterast med foto før, under og etter gjennomføring av tiltaket.
5. Kvart år skal lagast ein rapport over utførte tiltak og utgifter som har følgd med Skjøtselstiltaket

3.5 Beskriving av delområde

Omtalane under punkt A og B er for det meste henta frå rapport 2011:34 frå BIOREG AS, med nokre tilføyningar etter innspel frå grunneigarar og andre. Punkt C og D er utforma av sekretæren i KUR og forvaltningsmyndigheita Rauma kommune.

Kabben	Naturbase ID BN00001797
Type og verdsetting	<p>Naturbeitemark, verdsett i naturbasen til Svært viktig (A)</p> <ul style="list-style-type: none">• Finnskjeggeng og fattig sauesvingeleng (G5b =finnskjegg-fjellmarikåpeutforming)(D0405) 40 %,• sølvbunkeeng (G3) (D0403) ca 15 %,• frisk fattigeng (G4c = fjelltimotei-seterrapp-utforming) (D0404) 15 %, frisk/tørr, middels baserik eng i høgareliggende strøk og nordpå, dvs flekkmure-sauesvingel-eng (G8) (D0408) 10 %.
A. Naturkvalitet	
<p><u>Naturtypar, utformingar og vegetasjonstypar:</u> Vegetasjonen vekslar mellom bjørkeskog, småmyrer og beitebakkar rundt setrene. Beitemarkane har også vekslende fukttilhøve frå tørrbakkar til fukteng.</p> <p>...</p> <p>I botnen fins stadvis bl. a. putehårstjerne (<i>Syntrichia ruralis</i>) og granmose (<i>Abietinella abietina</i>), begge vanlege artar på slike stadar, eit typisk trekk for litt tørre enger i indre delar av fylket. Elles er det ein del område som byrjar å få meir preg av å vera beita blåbær-bjørkeskog av blåbær-krekling-utforming (A4c) (10 %), men dette er truleg eit negativt utviklingstrekk som skuldast mindre behov for ved til brensel og kanskje mangel på geiter som beitedyr ev generelt for få beitedyr. Mellom sjølve stølane og mellom stølane og elva er det gjerne innslag av litt høgstaudevegetasjon (10 %). Fordelinga mellom dei ymse vegetasjonstypane er gjort skjønnsmessig.</p> <p><u>Artsmangfold:</u> Jordal meiner at det særleg er tre funn som skil seg ut på denne staden, nemleg haustmarinøkkel (VU), ei naturengplante som i tillegg til Horgheimsetra berre er kjend frå ein annan stad i fylket, nemleg frå Middagshjellen i Grøvvassdraget i Sunndal (Jordal & Gaarder 1993). Vidare</p>	

handmarinøkkel (NT) og den sjeldne beitemarkssoppen trolljordtunge *Geoglossum simile* (NT). Haustmarinøkkel står oppført som sårbar på den norske raudlista, og er dessutan oppført på Bernkonvensjonens liste I over "Strictly protected flora species". Handmarinøkkel og trolljordtunge står som nær truga på raudlista. Trolljordtunge er knytt til fuktig beitemark, men er også funne i rikmyr. Denne arten har aldri tidlegare vore funne så høgt over havet (780 m). Inntil 2001 var det funne 8 artar av beitemarkssopp, 43 planteartar var registrert, m.a. marinøkkel (ca. 100 ind. i 2001), handmarinøkkel, haustmarinøkkel, dunkjempe, fjellnøkleblom, fjellrapp, kvitkløver, raudkløver, fjellarve, soleihov, fjellfiol, snøsøte og jonsokkoll.

I 2011 vart følgjande 65 planteartar registrert på stølen: Bakkesoleie, beitestorr, bekkeblom, bjørk, blokkebær, blåbær, blålyng, einer, engfrytle, engsmelle, engsyre, *finnskjegg*, fjellbjørk, *fjellgulaks*, fjellmarikåpe, fjellmarinøkkel, *fjellnøkleblom*, *fjelltimotei*, *flekkmure*, fugletelg, furu, geitrams, grønvier, handmarinøkkel, *harerug*, hårfrytle, jonsokkoll, kattedot, korallrot, kranskonvall, krekling, kvitsoleie, lappvier, liljekonvall, lækjeveronika, løvetenner, marikåper, *marinøkkel*, myrfiol, myrklegg, perlevintergrøn, ryllik, raud jonsokblom, raudkløver, røsslyng, setersmåarve, *seterstorr*, skogfiol, skogminneblom, skogstjerne, skogstorkenebb, småmarimjelle, snauveronika, snøsøte, stemorsblom, stormarimjelle, svarttopp, sølvbunke, sølvvier, teiebær, tepperot, *tiriltunge*, tyrihjel, tytebær og vendelrot. Artar skrivne i kursiv er å rekna som karakterartar.

Av artar som ikkje kan relaterast direkte til beitemarka kan nemnast; *Finpora* vinterstilkjuka, sandkjuka og sinoberkjuka. Beitemarkssopp registrert den 2. sep. 2011: Kritvokssopp og kjeglevokssopp. (Hadde vore frost natta før). Dei rikaste førekomstane av marinøkkelartar observert i 2011 blei funne på ein forstyrta stad tett ved vegen med det same han kjem opp bakken frå elva. Matjorda såg ut til å ha vore fjerna og noko som truleg var mager, men rik mineraljord hadde kome fram i dagen. Her såg marinøkkelane ut til å trivast og truleg var ikkje konkurransen frå meir nitrofile artar særskilt stor heller. Vegetasjon var glissen på denne vesle delokaliteten. Om vi har oppfatta artskart rett, så er dei tidlegare registreringane av marinøkkel gjort litt nærare og nedstraums Ulvåa, men det spørst om det vart nytta GPS då funna vart registrert?

Del av heilskapleg landskap: Det er vel rett å hevda at Kabben er ein del av seterlandskapet i Brøstdalen og slik del av eit heilskapleg landskap.

B. Historisk bruk og tilstanden i dag

Bruk, tilstand og påverknad

Elisabeth Lislien (f. Kleven 1926) fortel at ho var med foreldra på setra første gongen i 1929 og har vore her dei aller fleste åra seinare, - for det meste som buedeie, - først for andre, seinare for eiga rekning (Sæterbøstølen). Ho meiner at bilvegen (inkl. bru) kom fram hit litt etter 1960 og at det fram til slutten av 1950-åra var slått på stølane her. Stølane var sjølvstøtt inngjerda også i den tida slik at krøttera ikkje skulle koma inn på slåttemarka før slåttan var ferdig. Elisabeth minnes at det kunne vera strevsamt å halda geitene utom stokkegjerd, for dei klatra gjerne på desse. Stavheim – Lora laga høyet sitt på stølen slik at dei hadde høyt til dyra om våren før groen var komen skikkeleg i gang, medan dei andre henta høyet til gards med hest og slede om vinteren. 26. juni 1960 var det fleire større jordras i Ulvådalen som m.a. også øydela eit par bygningar på Kabbestølen.

Tidlegare bruk.

Opphavleg var det altså meininga at det skulle verta eit gardsbruk på Kabben, men som nemnd innleiingsvis vart planane brutalt forpurra av eit digert snøras som tok livet av 10 menneskje. Seinare har det vore stølsdrift her, - meir eller mindre samanhengande i snart 200 år. Det meste av tida, dvs. knapt 150 år, har slått kombinert med etterbeiting vore skjøtselsmåten på stølane på Kabben, berre dei ca 50 siste åra er det husdyrbeiting åleine som har vore måten innmarka her har vorte halden i hevd på. Det er truleg noko ulikt kor mange dyr som har beita på stølen og dyreslaga har kanskje også veksla litt. Vi vil likevel tru at det er mest storfe det er snakk om.

På 1950-talet var eit par av brukarane som pløyde opp ein del av stølane sine og sådde i grasfrø. Det var på Stavheim- og Mottrudsetra dei gjorde dette. Det pløyde området ligg sentralt i setergrenda

på begge sider av vegen som er no1. Dei hadde også slåmaskin på desse stølane. Mesteparten av grasen på Kabben vart likevel slått med ljå. Slåtten tok slutt kring 1960 då dei byrja å senda mjølka med lastebil til meieriet. Etter den tid vart det og mindre med ysting, separering og kinning her oppe. Så lenge dei slo vart det nytta husdyrgjødsel på grasmarka på stølane, medan det aldri har vore nytta kunstgjødsel her etter det Elisabeth Lislien visste. Etter kvart som eigarane av dei ymse stølane avslutta stølsdrifta her oppe for godt, vart det mindre beitedyr og sidan beitedyra kunne gå fritt til dels utanom sjølve stølane vart det truleg aldri særskild hard beitepress her på Kabben.

Noverande bruk

I løpet av 1960-talet slutta dei fleste som hadde rettar på Kabben med stølsdrifta, men forutan på Sæterbøstølen, så dreiv dei heilt til 1982 på Stavheimstølen, - då var det slutt også der. Stavheim hadde mange beitedyr her også seinare, opptil 30 i talet i følgje A. Lislien. Elisabeth Lislien dreiv tradisjonell sætedrift på Sæterbøstølen inntil 1997. Seinare har nevøen, Arnfinn Lislien drive med mjølkekyr, separering og kinning på denne stølen. Han driv med 5-6 mjølkekyr og omlag like mange ungdyr, slik at det til saman er ca 10-15 beitedyr på stølen no. Lislien dreg vanlegvis til seters i månadskiptet juni-juli og held på omlag til 20. august. Elles opplyste Lislien at heile setergrenda vart inngjerda med sauenetting kring årtusenskiptet. Sauer beitar her berre når dei passerer området til og frå beiteområda lenger inne i Ulvådalen.

Framande artar

Vi registrerte ikkje framande artar på eller ved stølen.

Del av heilskapleg landskap

Kabben er eitt av hovudelementa i det som er att av seterlandskapet i Brøstdalen og slik del av eit heilskapleg landskap.

C. Overordna forvaltningsmål

Oppretthalde sæterlandskap og ei stor og skiftande naturbeitemark, verdi A (Svært viktig), med førekomstane raudlisteartane haustmarinøkkel, samt tre andre marinøkkelartar og trolljordtunge.

D. Tiltak

Avgrensinga av området for skjøtselsplana blir sett til dei ytre grensene for sauenettingen som er sett opp rundt stølen og er på ca 200 mål. Hovudfokus vil vera på sentrale delar av stølen, der artsmangfaldet er størst. Kartet viser område innringa med kvitt som er dei områda som av Bioreg i rapporten er framheva som dei mest artsrike.

Aktuelle tiltak	Prioritering (år)	Metode	Kostnad kr/ant timar
Stølen vil vera beita i den perioden det er stølsdrift, frå starten av juli til starten av september. Som det går fram av rapporten frå bioreg hadde stølen hatt godt av meir beite. Ulvådalen sausankelag har vel 2000 sauer på beite lenger inn, og dei går over stølen på veg til sankekveene ved brua over elva. Hadde ein når dette skjer slept inne dei sauene som vil ned tidlegast samt latt hovudsanken gå på stølen ein dag	Årleg frå 2013	Bruk av eksisterande gjerde. Mogleg ekstraavgifter til gjerding for å halde dyra frå hyttetrappar og -terassar.	

eller to skulle ein ha pussa av det meste før neste sesong.			
Beiting med geit tidleg sommar, før setersesongen byrjar. Dette kan brukast til målretta beiting for å ta nuven av brennesle mv som ikkje blir beita av dei andre dyra som beiter på stølen seinare.	Årleg frå 2013	Flyttbart straumgjerde innkjøpt av KUR i bestillingsdialogen 2012. Regelmessig tilsyn må takast med i rekneskapen.	4000,- til gjerding, tilsyn og fraktimg av dyr.
Skogen på stølen er av varierende kvalitet. Visse område kan ha godt av tynning. Enkelte område som bekkadalar som går frå stølshusa og ned mot elva der det er stort oppslag av renning. Her kan det med fordel ryddast med ryddesag, minst kvart 3. år.	Årleg og gradvis frå 2013		7t/år
Permanent gjerde om lag som vist i gul stipla linje for å konsentrere beiting til sentrale delar av stølen ved behov	2014	Om lag 210 meter med nettinggjerde og anslagsvis 3 grunder	27 000,-

Holsetra	Naturbase ID BN00001796
Type og verdsetting	<p>Naturbeitemark (D04) verdsett i naturbasen til Svært viktig (A)</p> <ul style="list-style-type: none"> • sølvbunkeeng (G3) (D0403) ca 20 %, • frisk fattigeng (G4c = fjelltimotei-seterrapp-utforming) (D0404) 20 %, • finnskjeggeng og fattig sauesvingeleng (G5b = finnskjegg-fjellmarikåpeutforming) (D0405) 20 % • frisk/tørr, middels baserik eng i høgareliggende strøk og nordpå, flekkmure-sauesvingel-eng (G8) (D0408) 40 %.
<p>A. Naturkvalitet</p> <p><u>Artsmangfald</u></p> <p>Jordal (2001) meiner at vegetasjonen her har noko av det same preget som Sjugurgarden og Kabben, da han registrerte 17 naturengplanter og 7 seterplanter her. Han nemner og førekomstar av bakkesøte og dvergjamne som begge peikar mot litt baserikt jordsmonn. Vidare listar Jordal; fjellmarinøkkel (23 individ 21.06.2000), flekkmure, handmarinøkkel (NT) (6 individ 21.06.2000), haustmarinøkkel (VU) (1 ind. 28.06.2001), gulmaure, hårsvæve og marinøkkel (ca. 22 individ 21.06.2000).</p> <p>Kva gjeld beitemarksopp så har Jordal registrert 16 arter, noko han held for å vera bra i fjellskog-regionen. Han nemner ikkje andre artar enn to raudskivesoppar i lokalitetsskildringa si, nemleg: Entoloma pratulense og Entoloma xanthochroum. Begge desse stod på raudlista då dei vart registrert av Jordal i år 2000, men E. xanthochroum er no fjerna frå lista. Entoloma pratulense er framleis raudlista, no som sårbar (VU). Det har hekkja såerle i nærleiken av setra (1990 og 92), og gluttsnipa bruker vollen som del av sitt territorium (2 varslande 21.06.2000).</p> <p>Møllar hekkja truleg på setra i 1991. Ei såerle hann blei også registrert i 2011. Artsdatabasen fortel om følgjande soppfunn på Horgheimsetra; Sandrøyksopp, lutvokssopp (NT), raudgul småkøllesopp, gul småfingersopp, fingerfrynsesopp, sitronkragesopp, mørk vorterøyksopp, beiteraудskivesopp og bleikskiva raudskivesopp, dei fem siste funne 16.09.1994 av J.B. Jordal og G. Gaarder, medan resten vart funne den 31.08.2000 av John B. Jordal.</p> <p>I 2011 vart følgjande 39 planteartar registrert på stølen: aurikkelsvæve, bakkesoleie, bakkesvingel,</p>	

bjørk, blåbær, dvergjamne, einer, engsyre, finnskjegg, fjellgulaks, fjellmarikåpe, fjellmarinøkkel, fjelltimotei, flekkmure, furu, gauksyre, gran, handmarinøkkel, harerug, kvitmaure, kattedot, krekling, lappvier, lækjeveronika, marinøkkel, ryllik, raud jonsokblom, seterstor, skogfiol, skogstjerne, skogstorkenebb, snauveronika, stemorsblom, sølvbunke, tirltunge, tunrapp, tyrihjel, tytebær og vassarve. Dei rikaste førekomstane av marinøkkelartar observert i 2011 blei funne på ein inngjerda del rett ved stølshusa. Grasdekket her var tynt.

B. Historisk bruk og tilstanden i dag

Bruk, tilstand og påverknad

Horgheimsetra eller Holesetra er delt i to partar, nemleg ein som tilhører Nerhole medan den andre tilhører Øverhole. Det er leiar for Frambrøste sameie, Trygve Leren som eig den eine halvparten (82/6), medan den andre halvparten (82/7) tilhører Reinholt Ziegler (2/3) og Kåre Suvatne (1/3). Den er i dag nytta som beitemark utan skille mellom dei to stølane og utan at stølane er inngjerda. Det er vanskeleg å sjå kor vidt det biologiske mangfaldet er redusert i høve tidlegare, men i følgje leiar for Fremmerbrøste sameie, Trygve Leren, så var tilstanden betre for nokre år sidan.

Tidlegare bruk

Det var haugianaren, Daniel Arnesen som i 1837 og 1842 kjøpte ein del av Horgheimsetra til Hole. I hundreåret frå ca 1840 til 1940 var det vanleg stølsdrift her oppe med litt vårbeiting, slått og haustbeiting på stølen. Sidan 1940 har ikkje Hole nytta Horgheim-/Holesetra verken til slått eller beite, men i ein periode frå 1940 og utover vart setra bortleigd for stølsdrift til folk frå Lesja. Ziegler opplyser at Ola Brude hadde utslått 82/7 frå 1948 til midt i 50-åra, og han nylagde risgjerdet rundt stølen. Sidan var stølen utleigd til setring til 1967. Då risgjerdet kring stølen etter kvart rotna ned kunne dei beitedyra som var på beite i Brøstdalen fritt forsyna seg av det som måtte vera av gras på stølen. Så lenge det var drive slått på stølen var den sølvsagt inngjerda og ein må rekna med at det som var av husdyrgjødsel vart nytta for å gjødsle markane her. Kunstgjødsel derimot har truleg aldri vore nytte denne seterstølen. På eine halvparten av stølen (82/6) slo dei og oppbevarte høyet i løe til det vart høveleg sledeføre ein gong utpå vinteren, medan dei lagra høyet i stakk på den andre halvparten (82/7).

Nyare bruk

Beitepresset har vore noko ulikt etter at stølen gjekk over frå slåttemark til beitemark, men den har stort sett vore beita i alle år sidan 1940. Gjødsel på anna måte enn det dyra har lagt att på naturleg måte har det truleg aldri vore. Det beitar mest sau her no, men stølen har og vore beita av storfe og hest etter årtusenskiftet. Dette var likevel ganske kortvarig, men i følgje leiar for Fremmerbrøste sameie, Trygve Leren, så var stølen mykje finare beita i den perioden, kanskje mest takka vera hestane som også klarte å halda sølvbunken nede.

Framande artar

Gran, som er rekna som eit framandt treslag i Brøstdalen, er registrert på stølen. Elles ingen andre artar.

Del av heilskapleg landskap

Holsetra er eitt av hovudelementa i det som er att av seterlandskapet i Brøstdalen og slik del av eit heilskapleg landskap.

C. Overordna forvaltningsmål

Oppretthalde sæterlandskap og ei stor og skoftande naturbeitemark, verdi A (Svært viktig), med førekomstar med ein god del karakterartar og 5 raudlisteartar (2 artar marinøkkel og 3 artar av beitemarkssopp).

D. Tiltak

Lyseblå strek på vedlagde kart viser det som er sett som den ytre avgrensinga av stølen for dette formålet, og som ein vil ha hovudfokus på i denne skjøtselsplanen

Ref	Aktuelle tiltak	Prioritering år	Metode	Kostnad kr/ant timar
	<p>Delar eller heile stølen bør slåast eller beitast kvart år. Desse metodane kan kombinerast, og det viktigaste for begge er at det skjer på ein tid av året da dei fleste artane har blomstra frå seg og frødd seg, seint i juli eller byrjinga av august. Område med høgast artsmangfald (A) bør prioriterast. Totalt kan om lag 20 mål på stølen slåast</p> <p>SLÅTT: Heile stølen bør slåast minst annankvart år. Område med høgast artsmangfald (A) kvart år. Det slatte graset skal uansett tørkast litt før det blir fjerna frå stølen.</p> <p>BEITING: Beiting med hest seinsommar når dei fleste artane har fått frødd seg. Dette kan brukast i kombinasjon med slått da det kan vera problemstisk å gjerde til vatn særleg i dei nordaustlege delane av stølen. Ifølge dei biologiske registreringane har eit område med sølvbunke (F) godt av hestebeiting.</p>	Årleg frå 2013	<p>Tohjulstraktor e.l. lett utstyr. Stølen er noko ujamn og fjerning av stein og anna tilrettelegging for større utstyr er ikkje aktuelt.</p> <p>Gjerding med straumførande "lausgjerde". Regelmessig tilsyn må da med i rekneskapen.</p>	<p>2000,-/mål</p> <p>800,-/mål</p>
B	Mørk blå strek følger om lag ei tydeleg avgrensing av stølen. Nord for denne er det tjukt oppslag av sølvvier og bjørk. Dette oppslaget kan ryddast heilt og bli ein del av den opne stølen.	2013	Ryddesag evt motorsag etter storleiken på vegetasjonen. Viktig å tenke tilrettelegging for slått/beite i området nord for streken i ryddeprosessen.	1 time
E,H + evt andre område	Tynning av skog særleg i vest rundt avgrensinga av stølen mot vegen og i austlege delar av stølen. Her er ikkje tanken å rydde alt, men å fjerne oppslag i skogbotnen og enkelttre. Eldre tre som ein ser har vore ein del av stølen over tid bør sparast. Fjerning av gran har prioritet.	H i 2014 og E i 2015. Elles etter behov	Motorsag/ryddesag.	7 + 7 t/år
C	Restaurering av risgjerde. Noko av skogen som blir tynna i området kan brukast til dette.	2014	Ryddesag/motorsag	5 t/år
G	Rydding av gamle ruinar etter	2014	Ryddesag/motorsag.	4 t/år

	seterhus. Fjerning av alt av skog og lauvoppslag i og i umiddelbar nærheit til ruinane.			
D	Fjerning av einer. Det er til dels mykje einer på stølen, særleg i nord. Framdrifta på dette er derfor todelt, der den gule linja (D) set ei omtrentleg nordgrense for første etappe. Streken er forsøkt teikna etter ein naturleg kant i terrenget. som slyngar seg meir eller mindre aust/vest.	2013 og 2014	Tidlegare fylkesagronom Anders Hovde har utvikla ein metode med å lene seg over einerkarren, ta eit godt tak langt ned på stammen på ein einer på motsett side og rykke denne mot seg inn mot midten. Da riv ein einen av nede ved rota og eventuell slått kan foregå utan meirarbeid. Hanskar kan vera greitt når ein skal ta mengder i gongen.	4 + 4 t/år

Selen	Naturbase ID BN00001719
Type og verdsetting	Slåttemark (D01) verdsett i naturbasen til Viktig (B) <ul style="list-style-type: none"> • Frisk fattigeng (G4a) (D0104) 70% • Sølvbunkeeng (G3) D0103 30 %.

A. Naturkvalitet

Artsmangfald

I år 2000 vart det notert 32 planteartar i enga, av desse 12 naturengplantar.

Av artar nemner Jordal følgjande: aurikkelsvæve, gjeldkarve, harerug, kjertelaugnetrøyst, kvitmaure, prestekrage, smalkjempe, småengkall og sumpmaure. Det vart funne berre ein art av beitemarkssopp i 2000, nemleg limvokssopp, *Hygrocybe glutinipes*. I 2011 vart følgjande 63 planteartar notert innan lokaliteten; Aurikkelsvæve*, bjørk, bleikstorr, blåkoll*, blåklokke*, bringebær, einstape, engfrytle*, engsoleie, engsyre, firblad, firkantperikum, fjellflokk, flekkmariland, fuglevikke, føllblom*, gjeldkarve*, gjerdevikke, grasstjerneblom, gulaks*, gulflatbelg, harerug*, hassel, hegg, hundegras, hundekjeks, jordnøtt*, karve*, kjertelaugnetrøyst*, kvitbladtistel, kvitkløver, kvitmaure*, lækjeveronika*, markjordbær, perlevintergrøn, prestekrage*, raudknapp*, raud jonsokblom, raudkløver, ryllik, rynkerose, selje, skjermvæve, skogsnelle, skogstorkenebb, sløke, smalkjempe*, småengkall*, småmarimjelle, stormarimjelle, stormaure*, stornesle, sølvbunke, tepperot, tirlunge*, tviskjeggveronika og vendelrot.

Av beitemarkssopp vart følgjande artar registrert i 2011: gul vokssopp, limvokssopp, liten mønjevokssopp, grøn vokssopp og liten vokssopp. Også i 2011 var limvokssopp talrik på lokaliteten. Også dei andre beitemarkssoppene er vanlege artar utan særskild indikatorverdi. Av andre soppar kan nemnast grøn anistraktsopp.

Artane merka med stjerne er dei mest typiske naturengplantane, medan dei to som er understreka, -rynkerose og fjellflokk er hagerømlingar og slik rekna som framande artar.

B. Historisk bruk tilstanden i dag

Bruk, tilstand og påverknad:

Det har ikkje vore fastbuande på Nordre Selen sidan 1923 då den siste brukaren drog til Amerika.

Noko husdyrhald har det heller ikkje vore sidan den tid. Ein veit ikkje så mykje om storleiken på buskapan den gongen, men her var både kyr, sauer og gris i følgje noverande eigar, Jostein Tryggeset.

Tidlegare drift

Det var bestefar til nemnde Jostein, Jørgen Flatmark som kjøpte bruket i 1923. Jørgen var gardbrukar på ein av Flatmarkgardane og han dreiv på den måten at han slo graset på Selen og køyrde det heim til Flatmark. Slik var vel drifta til slutten av 1940-talet då Jørgen døydde. Etter den tid var det Jenny Flatmark, dotter til Jørgen som tok over saman med mannen Karl Tryggeset. Ein veit ikkje så mykje om drifta på bruket den tida desse hadde Selen, men heller ikkje dei budde på staden. På 1960-70- talet var det naboen på andre sida av jarnvegen, Jarle Sogge som nytta jorda som beitemark for kyrne sine.

Noverande drift

I 1978 tok noverande eigar, Jostein Tryggeset over Nordre Selen. Han har slått omlag halve bruket vekselvis annakvart år. I alle fall i seinare år har graset ikkje vore fjerna anna enn nærast husa, noko som gjer at enga har eit noko gjødsla preg. Stort sett så har det vore slått seint på sommaren heile tida. Det har ikkje vore gjødsla på Selen på lang tid, - og heilt sikkert ikkje sidan 1978. Det beitar heller ikkje husdyr i nærleiken lenger, men ein sauebonde bur ikkje så veldig langt unna. Med solid gjerde kring innmarka kunne det kanskje ha vore muleg å få låna nokre av desse for etterbeiting om hausten.

Framande artar

Rynkerose som saman med fjellflokk er dei to framande artane som vart registrert her i 2011.

Del av heilskapleg landskap

Nordre Selen ligg såpass for seg sjølv at lokaliteten ikkje kan sjåast på som del av eit heilskapleg kulturlandskap. Men det er viktig å nemne at det vest for lokaliteten er ein lokalitet med rik sumpskog og ein med rikmyr. På Søre Selen er det ein lokalitet med naturbeitemark (som visst ikkje blir beita lenger?). Alle desse lokalitetane har verdi B (viktig). I den tida det var husdyr i området må ein rekne med at dette var lokalitetar tilhøyrande ein heilskap.

C. Overordna forvaltningsmål

Oppretthalde ei velutvikla slåtteng, verdi B (viktig) med eit mangfald av naturengplanter. Gjennomføre skjøtselstiltak slik at lokaliteten utviklar seg til å få verdien A (svært viktig).

D. Tiltak

Området er avgrensa til det som er vist i vedlagde kart.

Aktuelle tiltak	Prioritering (år)	Metode	Kostnad kr/ant timar
Slått andre halvdel av juli eller først i august kvart år. Graset skal fjernast etter å ha turka eit par-tre dagar, evt hesjing.	Årleg frå 2013		2000,-/mål
Lett beiting med sau seinhastes. Det er sauedrift i nabolaget på Lyngheim, så mogleg dei kan kontaktast for dette.	Årleg frå 2013	Flyttbart straumgjerde innkjøpt av KUR sentralt for midlar i 2012	800,-/mål
Einstapen som er på tur inn i nordkanten må slåast med kjepp for å	Årleg frå 2013		1 t/år

knekke stilken utan at den blir kutta. Dette armar ut rotsystemet og tek etterkvart livet av planten. For best effekt bør det skje tidleg vår.			
Fjerning av rynkerosekjerr. Rynkerosene er delvis del av hagen på bruket og blir delvis plukka saman med villnype og bruka i sylte. Fjerninga gjeld mypekjerr som er forvilla frå hagen.	2013	Hekkesaks/ryddesag	1 t/år
Tynning av skogen ved lokaliteten for å sleppe lys inn på kantane av lokaliteten. Tynning inn i rik sumpskog i sør bør unngåast.	Start frå 2014 og deretter etter behov	Ryddesag/motorsag	5 t/år

Sjugurdgarden	Naturbase ID BN00001794
Type og verdsetting	Naturbeitemark verdsett i naturbasen til Svært viktig (A) <ul style="list-style-type: none"> Naturbeitemark (D04) 75% (Artsrik vegkant (D03) 10%) Slåttemark (D01) 15 %.

A. Naturkvalitet

Naturtypar, utformingar og vegetasjonstypar

Dette er frisk tørr, middels baserik eng i høgareliggende strøk og nordpå dvs. flekkmure-sauesvingel-eng (D0108). (Ei av mengdeartane oppgjeve for denne utforminga er kattefot og den var det rikeleg av innanføre gjerdet. Av andre artar der kan nemnast; flekkmure, tiriltunge, raudknapp, engfrytle, harerug, gulaks, sauesvingel, jonsokkoll, blåklokke, tytebær, bråtestorr og aksfrytle). Utformingane knytt til naturbeitemarka er for det meste flekkmure-sauesvingeleng (80%) (G8) (D0408), men også med innslag av dunhavre-dunkjempeeng (20%) (G7b) (D0407). Den artsrike vegkanten kan reknast til tørrbakkeutforming (I2c). Fordelinga er gjort skjønsmessig.

Artsmangfald

Dei første registreringane ein finn som vedkjem denne lokaliteten er frå 16.09.1994 då John Bjarne Jordal og Geir Gaarder noterer grasfleinsopp og spissknolla flathatt. Neste observasjon er frå 31.08.2000 då Jordal har registrert raudgul småkøllesopp, lutvokssopp (NT) og Entoloma griseocyaneum (VU). I rapporten skriv Jordal i 2000: "53 plantearter (18 naturengplanter og 5 seterplanter). Artsutvalget av engplanter er nokså uvanlig i fylket vårt med stort innslag av kontinentale tørrbakkeplanter som dunkjempe, engnellik og sølvmore. Det ble også funnet bakkestjerne, bakkesøte, hårsveve, kattefot, fjellbakkestjerne, fjellmarinøkkel, marinøkkel (over 100 eks 21.06.2000), snøsøte, vill-løk, sauesvingel, flekkmure og gulmaure.

Raumas høyeste funn av prestekrage er gjort her ved Sjugurgarden. Hagen & Holten (1976) har også botanisert her i forbindelse med kraftutbyggingsplanene, og fant i tillegg lintorskemunn og bråtestarr. Det er dermed stor likhet med plantesamfunnet i de kulturpåvirka dalene i Grøuvassdraget i Sunndal, og lokaliteten har et visst utvalg av kalkkrevende arter. Det er funnet 9 beitemarkssopp (13 artspoeng). En rødlisteart: lillagrå rødskivesopp Entoloma griseocyaneum, (VU). Første sikre funn i fylket av to tørreng-tilknyttede røyksopper: Bovista aestivalis og Lycoperdon ericaceum (begge bestemt av en svensk spesialist, Mikael Jeppson)."

I 2011 vart følgjande 40 planteartar registrert: Aksfrytle, bitterbergknapp, blåklokke, brennesle, bråtestorr, dunkjempe, engbakkesøte, engfrytle, engnellik, engsmelle, finnskjegg, fjellmarikåpe, fjellmarinøkkel (2x), flekkmure, frøfjellrapp, gulaks, gulmaure, handmarinøkkel (2x) (NT), harerug, hårsveve, jonsokkoll, karve, kattefot, kvitkløver, marinøkkel, markjordbær, prestekrage,

raudkløver, raudknapp, ryllik, seterstorr, skogstorkenebb, småsyre, snauveronika, stemorsblom, sølvmore, tepperot, tettegras, tiriltunge og vårpengeurt. Marinøklane står i tunet. Dessutan var det ruterøyksopp på beitemarka.

Ved besøket den 02.09.2011 blei følgjande beitemarkssopp registrert; Kantarellvokssopp, lutvokssopp (NT), kritt vokssopp, kjeglevokssopp, liten vokssopp og seig vokssopp. Steinar Stueflotten har følgd lokaliteten gjennom i alle fall dei siste 15 åra når det gjeld fugl. Artar frå raudlista observert i området: tårnseglar, bergirisk, strandsnipe, varslar og stare. Elles kan det seiast at ein truleg hadde registrert fleire karplanteartar på denne lokaliteten om det ikkje alt hadde vore såpass hardt beita ved den første naturfaglege undersøkinga.

B. Historisk bruk tilstanden i dag

Bruk, tilstand og påverknad

Sjugurgarden er eigentleg to gardar, med felles våningshus, og driftsbygning samanbygd. Eine halvparten er eigd av Kjell Gøran Marstein, medan andre halvparten er det Fredrik Skiri som eig. I den eldste delen av våningshuset på Sjugurgarden finst årstalet 1754. Sjugurgarden er eit typisk eksempel på byggeskikken i den øvre delen av Romsdalen på 1800- talet. Bygningane på garden er i dag restaurert og verneverdige.

Tidlegare bruk

Begge dei to partane av Sjugurgarden vart drive som gardsbruk med fast busetnad fram til 1868. Frå den tid og omlag til 1950 vart den bruka som seter og fritidsbustad, men om sommaren var det budeia som rådde grunnen her. Håkon Skiri fortel at han hugsar at han var med far sin og pløyde opp noko av innmarka der før krigen. Så lenge det var seterdrift var det også slått og gjødsling med husdyrgjødsel.

Nyare bruk

Etter ca 1950 var det slutt både på seterdrifta og slått og innmarka vart mest nytta til beite for ungkrøtter. Brit Fransplass (f 1940) fortel at folk frå bygda dreiv litt "ruskeslått" med ljà også i åra etter 1950, men dette varte ikkje så lenge. Det er naboen, Lars Fransplass, (son til Brit) som no nyttar innmarka som beite for sau. Eit stykke vert også slått og dette vert gjødsling på vanleg måte. Det er mest vår og haustbeiting av sau, men det går ein del kopplam og slikt i området ved husa på Sjugurgarden heile sommaren. Også i 2011 er det beita med sau, og etter det vi observert ved besøket den 02.09.2011 var det beita godt nedåt. Innafor lokaliteten ligg det fleire bruksnummer som ikkje inngår i landbruksdrifta. Inngjerding kan virke positivt viss det blir slått seint, og gras blir tørka på bakken eit par dagar før det blir tatt bort. Viss det blir klipt som grasplen, eller ikkje slått i det heile, kan verdiane fort gå tapt innanføre desse inngjerdingane.

Framande artar

Ingen framande artar er registrert på denne lokaliteten.

Del av heilskapleg landskap

Sjugurgarden inngår i kulturlandskapet på nordsida av Ulvåa, og må seiast å utgjere ein viktig del av kulturlandskapet i denne delen av Brøstdalen. Det er bygd nokre få hytter i området som bryt litt med det autentiske miljøet som sjølve gardstunet inkludert bygningane på Sjugurgarden utgjere.

C. Overordna forvaltningsmål

Oppretthalde ei velutvikla naturbeitemark med verdi A (svært viktig) med ganske stor artsrikdom og tre raudlisteartar, eiplante (NT), ei raudskivesopp (VU) og ein vokssopp (NT).

D. Tiltak

For kart blir det vist til naturbasen

Ref	Aktuelle tiltak	Prioritering (år)	Metode	Kostnad kr/ant timar
	Oppfølging ved overvaking	Årleg frå 2013	Overvaking ved lokalt SNO	

4 Oppfølging av verneområdet

4.1 Oppfølging av skjøtselstiltak og bevaringsmål

Denne skjøtelsesplana legg grunnlaget for å sette dei beskrivne tiltaka ut i livet. Når plana er ferdig blir det vidare arbeidet å inngå kontraktar med grunneigarar og dei som er aktuelle for gjennomføring av tiltaka, samt at ein må skaffe midlar o.l der det er påkrevd. Ein viktig del blir også å følge opp skjøtelsesplana og evt tilpasse skjøtsel undervegs for best mogleg resultat.

Skjøtelsesplana manglar per i dag konkrete bevaringsmål. Desse vil bli utarbeidd i etterkant av denne planen basert på dei overordna forvaltningsmåla i punkt C under kvar einskild lokalitet. Område der ein ønsker innsats av lokalt SNO vil bli prioritert.

Det kjem til å bli kravd dokumentasjon for gjennomført skjøtsel etter malen som Fylkesmannen brukar for skjøtsel av verdifulle naturtypar. Slik rapportering kan på sikt skje gjennom Naturbase / Elektronisk feltdagbok.

Kvart 5. år skal det gjerast ei ny kartlegging av lokalitetane i kap. 3.5 der utviklinga i og tilstanden for naturtypar og artsmangfald blir kartlagd.

4.2 Revidering av skjøtelsesplan

Skjøtelsesplanen skal normalt reviderast kvart 5. år, men ny kunnskap om lokalitetane eller andre verdifulle element i verneområdet kan gje behov for ei meir snarleg revidering.

5 Litteratur

Oldervik, F.G & Folden, Ø. 2011. Registrering av biologisk mangfald og vurdering av skjøtelsesbehov for fire naturtypelokalitetar innan Romsdal landskapsvernområde. Bioreg AS rapport : 34. ISBN 978-82-8215-181-8

6 Vedlegg

Kartvedlegg til punkt 3.5 over Holseterstølen, Kabben og Selen
Bevaringsmål Romsdalen landskapsvernområde (behandla i KUR, 13.12.10)